XX Міжнародна науковопрактична конференція «Ways of distance learning development in current conditions»,

22-24 травня 2023 р., Мюнхен, Німеччина

Філологія

СЛОВА ІНШОМОВНОГО ПОХОДЖЕННЯ ТА УКРАЇНСЬКА ТЕРМІНОЛОГІЯ

Віктор Юрійович Литвиненко

Старший викладач кафедри теорії та практики іноземних мов Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини

victorlitvinenko0206@gmail.com

Українська мова, як і більшість мов світу, невпинно розвивається – а це вимагає постійного дослідження її лексики, правопису та інших розділів, які мають належним чином відображати нові мовні явища з урахуванням традицій мови і тенденцій її розвитку.

Аналізуючи сучасні тенденції розвитку мови, ми не можемо не виділити зміни, які відбуваються в її лексичному складі, особливо у стилістиці усного і писемного мовлення. Це так звані "сленги" або "арго". Термін "сленг" в українську мову прийшов з англійської (slang – жаргон) – жаргонні слова або вирази в англійській усній мові, характерні для людей певних професій або соціальних прошарків. Термін "арго" прийшов із французької мови (argot – жаргон) – мова якоїсь вузької соціальної чи професійної групи, не зовсім зрозуміла для сторонніх. Останнім часом термін "сленг" вживають більш активно, ніж терміни "жаргон" і "арго". Це можна пояснити тим, що сьогодні англійська мова домінує серед інших мов і сленг використовують майже всі люди планети.

Жодна культура світу не розвивається в ізоляції, відірвано від інших культур. Контакти народів зумовлюють культурний обмін, в тому числі обмін слів. Тому в кожній мові, крім "своїх", є "чужі", тобто запозичені слова. Так, скажімо, в лексичному складі корейської мови є 75% китаїзмів, в англійській - до 60% слів французького походження.

Засвоєння іншомовних слів – закономірний процес розвитку мови. Дослідження українського лексикону кінця XX століття свідчать, що одним із найважливіших джерел його збагачення в цей час були запозичення з інших мов. Це явище виправдане в багатьох випадках, коли предмет чи поняття входить у вжиток разом із терміном, що його позначає мовою народу, який винайшов цей предмет чи ввів це поняття (це так звані інтернаціоналізми); коли запозичуються специфічні терміни на позначення неукраїнських предметів чи

понять (це екзотизми). Щоправда, в історії людства є немало інших прикладів: згадаймо хоча б стародавніх римлян, які придумали свої імена для всіх давньогрецьких міфологічних істот. Але певна частина інтернаціоналізмів і більшість варваризмів (це терміни, повністю не засвоєні мовою) не дуже сприяють нормальному розвитку української мови. [3, с.139]

Розрізняють матеріальні запозичення і калькування. *Матеріальне (лексичне) запозичення* - запозичення, за якого з іноземної в рідну мову входить лексична одиниця повністю (значення й експонент).

Наприклад: лазер (англ. laser, що є скороченням, яке складається з перших букв виразу light amplication by stimulated emission of radiation "підсилення світла за допомогою індукованого випромінювання"), мітинг (англ. meeting), тінейджер (англ. teenager "підліток від 13 до 19 років"), кіднепінг (англ. kidnapping "викрадання дітей"), трюмо (фр. trummeau), трюфель (нім. Trüffel), гейша (японськ. гейся "жінка, яку наймають на прийоми, банкети для розважання гостей"), кімоно (японськ., буквально - "одяг"). Див. ще гонг, орангутанг, какаду, які запозичені повністю (і план вираження, і план змісту) з малайської мови.[5;5] *Калькування* (від фр. calque "копія") - копіювання іншомовного слова за допомогою свого, незапозиченого матеріалу; поморфемний переклад іншомовного слова. За калькування переймаються лише значення іншомовного слова та його структура, але не його матеріальний експонент. Так, наприклад, укр. недолік є калькою рос. недочет, самовизначення - калькою самоопределение, займенник - калькою лат., хмарочос - калькою нім. Wolkenkratzer (Wolke "хмара", kratzen "чесати"); рос небоскреб - калькою англ. skyscraper (sky "небо", sc râper "скребти"), рос. представлений - калькою нім. Vorstellung (vor "перед", stellen "ставити"), нім. Selbstbildung (selbst "сам", Bildung "освіта"). [1, с.213]

Деякі запозичення зовсім чужі в українському мовному середовищі. Це, передусім, слова з фінальним -ing (бакбендинг, банкінг, консалтинг, тюнінг): в англійській мові "g" тут зовсім не читається, тому труднощі, пов'язані з вимовою таких незграбних буквосполучень, виправдати важко. Чимало фахівців украй негативно ставляться до засилля англіцизмів в українській мові, сприймаючи його як „негативне, деструктивне явище сучасної української мовної практики”

Іноді "посередники" утримують задавнене написання слова (особливо це стосується мов з так званою "традиційною" граматикою – як англійська), в той час як у мові, звідки було запозичене дане слово, воно стало вимовлятися зовсім по-іншому. Так, "хімія", "магніт" – це коректне відтворення сучасної грецької вимови, а в англійській, німецькій чи польській мовах на місці "і" збереглася колишня "е" (так читалася еллінська літера η, коли ці слова були запозичені латинською мовою). [2, с.429]

Утім, так само від англійських прикметників утворені запозичення конвективний (convective), інклюзивний (inclusive), періодичний (periodic)

тощо. Утворивши прикметники від запозичених іменників convection, inclusion, period, отримаємо дещо інші форми: конвекційний, інклюзійний, періодовий. Але в українській мові вже утворились пари прикметників, як оперативний та операційний, конструктивний та конструкційний, конвективний та конвекційний мають відмінні значення.

Отже, запозичення не дуже бажані ще й через те, що теперішній правопис не завжди логічно, чітко й послідовно регулює їх написання і тому часто стає перешкодою при узгодженні вітчизняної термінології з міжнародною, нерідко змінюючи написання, вимову і навіть значення слова. Як бачимо, в багатьох випадках запозичення є не найкращим способом поповнення терміносистем, і виникає воно через брак лексичного запасу національних термінів.

Список літератури

1. Vakulenko, M. Simple-correspondent transliteration through a Slavonic Latin alphabet. – Journal of Language and Linguistic Studies. – Volume Three, Issue Two – September 2004, pp. 213 – 228.
2. Шимків А. Англо-український тлумачний словник економічної лексики. – К.: Видавничий дім, 2004. – 429 с.
3. ДСТУ 3966-2000 Термінологія. Засади і правила розроблення стандартів на терміни та визначення понять. – К. : Держстандарт України, 2000. – 32с. 3. Хроніка НДІМ (Науково-дослідного інституту мовознавства) 1933–1934. //Мовознавство, № 2, 1934, С. 139–145.